

AY SERİSİ

Video Çözüm

SOSYAL BİLGİLER

6. SINIF

Anadolu'nun Yurt Edinme Süreci

Tarihî Ticaret Yolları

Coğrafi Konum ve Özellikleri

Türkiye'nin Fiziki Coğrafya Özellikleri

3. Dergi

9-12. HAFTALAR KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

BAHARAT YOLU

Hindistan'dan başlayarak İran Körfezi ve Irak üzerinden Suriye limanlarına uzanan, Kızıldeniz yoluyla Süveyş'e oradan da İskenderiye'ye ulaşan tarihî ticaret yolu.

DENİZELLİK VE KARASALLIK

Karaların denizlerden daha çabuk ısınıp daha çabuk soğuması sonucu ortaya çıkan farklılık ve sonuçlarına verilen isim.

EKVATOR

Dünya'yı tam ortadan ikiye ayırdığı varsayılan hayali çizgi ve paralellerin başlangıcı.

FİZİKİ COĞRAFYA

Dünyanın yeryüzü şekillerini, yer altı ve yer üstü sularını, iklim özelliklerini, toprağın, bitkilerin ve hayvanların dağılışını inceleyen coğrafyanın alt bilim dalı.

GÖRECELİ KONUM

Herhangi bir yerin kıtalara, okyanuslara, denizlere, boğazlara göre konumu.

GREENWICH (GRİNViÇ)

Üzerinden başlangıç meridyeninin geçtiği İngiltere'nin başkenti Londra'daki gözlemevinin adı.

İPEK YOLU

Çin'den başlayarak Anadolu ve Akdeniz aracılığıyla Avrupa'ya kadar uzanan dünyaca ünlü ticaret yolu.

JEOPOLİTİK KONUM

Bir bölgenin veya ülkenin coğrafi konumu, büyüklüğü, iklimi, yer altı ve yer üstü kaynakları gibi özelliklerinin ülkeler arası politikada oynadığı rollerden kaynaklanan konumu.

KERVANSARAY (RİBAT)

Kervanların ticaret yolları üzerine kurulan konaklama yerleri.

KOORDİNAT SİSTEMİ

Dünya üzerindeki herhangi bir yeri belirlemek için geliştirilmiş yöntem.

MERİDYEN

Bir kutuptan başlayıp diğer kutupta biten ve Ekvator'u dik olarak kesen hayali çizgiler.

MUTLAK KONUM

Dünya üzerindeki herhangi bir yerin paralel ve meridyenlere göre belirtilmesi.

PARALEL

Ekvator'dan başlayıp kutup noktalarına doğru uzanan ve Ekvator'a paralel olan hayali çizgiler.

YOLBUL (NAVİGASYON)

Gidilecek olan adrese en kısa ve en hızlı şekilde ulaşmayı sağlayan sistem. Seyir, seyrüsefer, yol kılavuzu gibi isimleri de vardır.

ANADOLU'NUN YURT EDİNME SÜRECİ

Türkiye Selçuklu Devleti (1077-1308)

- Alparslan'ın Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'yu fethetmek için görevlendirdiği komutanlardan biri olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah, iç karışıklık yaşayan Bizans'ın zayıflığından yararlanarak İznik'e kadar ilerledi ve burayı başkent yaparak Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurdu.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin fethettiği yerlerdeki halka adaletle davranması Müslüman olmayan halkın da devlete bağlılığını artırdı.
- II. Kılıç Arslan döneminde Türkiye Selçuklu Devleti ile Bizans arasında sonuçları ile Türk tarihinde büyük önemi olan Miryokefalon Savaşı yaşandı.

Miryokefalon Savaşı (1176)

Türkiye Selçuklu Devleti'nin gittikçe güçlenmesinden endişe eden Bizans, büyük bir ordu ile Türkleri Anadolu'dan çıkarmak için harekete geçti. İki ordu günümüzde Eğirdir Gölü yakınlarında bulunan Miryokefalon Vadisi'nde karşı karşıya geldi. Türkiye Selçukluları Bizans'ı ağır bir yenilgiye uğrattı. Türkler, Bizans'a karşı Malazgirt Savaşı'ndan sonra ikinci büyük zaferini kazanmış oldu. Bu savaşın kazanılması ile Anadolu kesin olarak Türk yurdu hâline geldi. Bizans'ın Anadolu'yu Türklerden geri alma ümitleri tamamen ortadan kalktı ve Bizans Türkler karşısında savunmaya çekildi. Avrupalılar da Anadolu'ya "Türkiye" demeye başladı.

- Türkiye Selçuklu Devleti, kısa süre içerisinde İstanbul Boğazı'na kadar olan yerleri fethetti. Bu durumdan rahatsız olan Bizans'ın Papa'dan yardım istemesi **Haçlı Seferleri'nin** başlamasına neden oldu.

Haçlı Seferleri

Orta Çağ'da Avrupalıların; Türk akınlarını önlemek, kutsal saydıkları yerleri Müslümanlardan geri almak için düzenledikleri seferlere **Haçlı Seferleri** denir. 11. yüzyılda başlayan Haçlı Seferleri 13. yüzyıla kadar devam etti.

Haçlı Seferlerinin Sebepleri

Dini	Ekonomik	Siyasi	Sosyal
- Avrupalıların Kudüs, Antakya, İskenderiye gibi kutsal yerleri Müslümanlardan almak istemesi - Papanın Hristiyanlığı Orta Doğu'da yeniden yaymak istemesi	- Avrupalıların doğudan gelen ticaret yollarına hâkim olmak istemeleri - Yoksulluk içindeki Avrupalıların İslam dünyasının zenginliğini ele geçirmek istemesi	- Bizans'ın, Marmara kıyılarına ulaşan Türkler karşısında Avrupa'dan yardım istemesi - Avrupalıların Türkleri Anadolu, Suriye ve Filistin'den atmak istemesi	- Avrupa'da toprak sahibi olmayan soyluların toprak elde etmek istemesi - Derebeylerin, doğuda feodalite rejimi kurarak güçlerini artırmak istemeleri

Düzenlenen Seferler

Birinci Haçlı Seferi	İkinci Haçlı Seferi	Üçüncü Haçlı Seferi	Dördüncü Haçlı Seferi
İznik, Haçlıların eline geçince Türkiye Selçuklu Devleti başkenti Konya'ya taşındı. Haçlılar, Kudüs, Urfa ve Antakya'yı ele geçirdi.	Urfa'nın Müslümanlar tarafından geri alınması üzerine bu sefer gerçekleşti. Sultan Mesut, Haçlı ordusunu mağlup etti.	Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü alması üzerine düzenlendi. Konya'yı kuşatan Haçlılar Kudüs'e yöneldiler ancak başarılı olamadılar.	Haçlılar Kudüs'ü geri almak yerine o dönemde iç karışıklık içinde olan Bizans'ın başkenti İstanbul'u işgal ettiler.

Haçlı Seferlerinin Sonuçları

Dinî	Ekonomik	Siyasi	Sosyal	Teknik
- Avrupa'da kiliseye ve papaya duyulan güven sarsıldı. - Haçlılar, kutsal kabul ettikleri şehirlere hâkim olamadı. - Katolik ve Ortodokslar arasındaki ayrılıklar arttı.	- Avrupa'nın Doğu ile ticareti arttı. - Akdeniz limanları önem kazandı. Deniz ticareti canlandı. - Doğudaki tarım ürünleri Avrupa'da yetiştirilmeye başlandı.	- Derebeylikler yıkılmaya başladı. - Merkezî krallıklar güç kazandı. - Anadolu'nun Türkleşme sürecini geciktirdi. - Türklerin batıya ilerleyişi bir süre durdu.	- Çok fazla can ve mal kaybı oldu. - Anadolu'nun şehir ve kasabaları zarar gördü. - Halk arasındaki sınıf farklılıkları ortadan kalkmaya başladı.	- Pusula, barut, kâğıt ve matbaa Avrupalılarca tanındı. - Doğu'nun bilim ve sanatı Avrupa'da tanındı.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Yıkılışı

Alâeddin Keykubad Dönemi'nde, Harzemşah Devleti hükümdarı Celâleddin Harzemşah'ın Ahlat'a saldırması üzerine iki Türk hükümdarı arasında **Yassı Çemen Savaşı (1230)** yapıldı. Savaşta Celâleddin Harzemşah yenildi. Daha sonra Moğollar ile 1243'te yapılan **Kösedağ Savaşı**'ni kaybeden Türkiye Selçuklu Devleti, Anadolu üzerindeki otoritesini kaybetti ve yıkılma sürecine girdi. Anadolu'daki Türk siyasi birliği bozuldu ve Türkmen beyleri bağımsızlıklarını ilan ederek **İkinci Beylikler Dönemi**'ni başlattı.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin aynı Türk beylikleri gibi Anadolu'nun Türkleşme sürecine büyük katkıları oldu. Bizans himayesinde tahrip edilmiş şehirler yeniden imar edildi. Bu yerleşimlere bedesten (kapalı çarşı), cami (ibadet yeri), kervansaray (ticari amaçlı), köprü (ulaşım), han (konaklama), hamam (temizlik), darüşşifa (sağlık), medrese (eğitim kurumu), külliye (cami merkezde olmak üzere çok amaçlı yapılar topluluğu) ve imarethane (aşevi) gibi halkın ihtiyacını karşılayacak onlarca eserler yapıldı.

Anadolu'nun yurt edinilmesinde Mevlânâ, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre, Ahi Evran, Nasreddin Hoca gibi düşünürler de etkili oldu. Moğol baskısının arttığı dönemde sohbetleriyle halka yol gösterdiler. Fikirleriyle halkın manevi yönden güçlenmesini sağladılar. Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkı sağlayan teşkilatlardan biri de Ahilerdir. Ahi Evran tarafından kurulan ve bir esnaf birliği olan Ahi Teşkilatı, hem halkın meslek edinmesine hem de Türklerin Anadolu'da kalıcı olmasında önemli görevler üstlendi.

AY BİLGİ

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Anadolu'da önem verdiği konulardan biri de ticaretti. Ticareti geliştirmek isteyen Selçuklular bu kapsamda şu çalışmaları yaptı:

- Akdeniz ve Karadeniz'deki önemli liman kentlerini (Antalya, Suğdak, Sinop ve Alanya) ele geçirdiler.
- Yollar, hanlar ve kervansaraylar yaptılar. Ticaret yollarının güvenliğini sağladılar.
- Tüccarlara kervansaraylarda ücretsiz barınma ve konaklama imkânı tanıdılar.
- Sigorta sistemi geliştirerek Türkiye Selçuklu topraklarında herhangi bir sebeple zarara uğrayan tüccarların zararını karşıladılar.
- Yabancı tüccarlara düşük gümrük vergisi uyguladılar ve yabancı ülkelerle ticari anlaşmalar yaptılar.

ETKİNLİK

1

Haçlı Seferleri ile ilgili verilen neden ve sonuçların toplumsal, ekonomik, dinî, teknik ve siyasi açıdan doğru sınıflandırılmasını numaraları yazarak tablo üzerinde belirtiniz.

NEDENLER	SONUÇLAR
1. Doğudan gelen ticaret yollarına hâkim olmak	1. Doğu-Batı ticareti gelişti.
2. Türkleri Anadolu'dan atmak	2. Anadolu'da Türk göçleri yavaşladı.
3. Sefere katılanların cennete gideceğine inanması	3. Matbaa, kâğıt, pusula ve barut Avrupa'ya götürüldü.
4. Bizans'ın Papa'dan yardım istemesi	4. Türklerin İslam dünyasındaki itibarı arttı.
5. Kudüs gibi kutsal yerleri almak	5. Bazı derebeyler geri dönemedi.
6. Doğunun zenginliklerini ele geçirmek	6. Merkezî krallıklar güç kazandı.
7. Toprak sahibi olmak	7. Kiliseye olan güven azaldı.

	Toplumsal	Ekonomik	Dinî	Teknik	Siyasi
NEDENLER					
SONUÇLAR					

ETKİNLİK

2

Aşağıda özellikleri verilen Anadolu Selçuklu Devleti dönemine ait mimari yapıların isimlerini yazınız.

1. Kumaş ve kıymetli eşyalar satılan kapalı çarşı.

2. Kervanların indiği, yolcuların konakladığı ticaretin yapıldığı yerlerdi.

3. Sağlık hizmeti verilen ve bu amaçla gerektiğinde hastaların yatarak tedavi oldukları kurum.

4. Yoksullara yemek dağıtmak amacıyla oluşturulan hayır kurumlarıdır.

5. Bir caminin çevresinde camiyle birlikte yapılmış medrese, imaret, sebîl, kütüphane, hastane gibi yapıların tümüdür.

6. Devlet ve din adamları için yapılan anıt mezarlardır.

ETKİNLİK 3

Özellikleri verilen savaşlar ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Miryokefalon Savaşı

Bizans İmparatoru, Miryokefalon Savaşı'nda Sultan II. Kılıçarslan'ın büyük stratejisi sayesinde Anadolu Selçuklu Devleti'ne karşı çok ağır kayıplar vermiştir. Bizans'ın Anadolu'yu Türklerden geri alma ümidinin tamamen yok olduğu savaştır. Bu savaş ile Anadolu kesin olarak Türk yurdu hâline gelmiştir. Avrupalı tarihçiler savaşın ardından Anadolu'ya Türkiye demeye başlamıştır.

Kösedağ Savaşı

Moğollara karşı yapılan bu savaşın kaybedilmesi ile Türkiye Selçuklu Devleti yıkılma sürecine girmiştir. Bunun üzerine Anadolu'daki Türk boylarının oluşturduğu beylikler, kendi bağımsızlıklarını ilan ederek yerleştikleri bölgeleri korumaya çalışmışlardır. Anadolu'da siyasi birlik parçalanmış, ikinci beylikler dönemi başlamıştır.

1. Miryokefalon Savaşı'nın Türk tarihi açısından sonucu nedir?

.....

2. Kösedağ Savaşı ile yıkılış sürecine giren Türk Devleti hangisidir?

.....

3. Verilen savaşları Selçuklu Devleti'nin Anadolu'daki otoritesi açısından değerlendiriniz.

.....

.....

ETKİNLİK 4

Verilen bilgilerden hareketle Yunus Emre ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Yunus Emre

Büyük Türk düşünürü, tasavvuf ve halk şairi Yunus Emre, İslam'ın sabır, kanaat, hoşgörü, cömertlik, iyilik, fazilet değerlerini benimsemeye yönelik telkinleriyle yüzyıllardır insanlığa ışık saçıyor, öğütleriyle yol gösteriyor. Aşk ve irfan adamı Yunus Emre, Anadolu Selçuklu Devleti'nin son seneleri ile Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarına denk düşen önemli bir dönemde yaşadı. Tapduk Emre'nin dergâhında onun dervîşi olarak yetişen Türk-İslam halk düşüncesinin en önemli yapı taşlarından Yunus Emre'nin, 1307-1308'de yazdığı "Risaletü'n-Nushiyye" ve ölümünün ardından sevenlerinin derlediği şiirlerinden oluşan "Divan" isimli iki önemli eseri bulunuyor.

1. Hangi Türk Devletleri döneminde eserler vermiştir?

.....

2. Duygu ve düşüncelerini aktarırken hangi alanlarla ilgili çalışmalar yapmıştır?

.....

3. Kaleme aldığı en önemli eserler nelerdir?

.....

1.

I. Kılıç Arslan

Çaka Beyliği'ne son vererek devletin sınırlarını genişletti.

I. Gıyâseddin Keyhüsrev

Karadeniz güzergâhındaki ticaret yolunun güvenliğini sağladı.

I. Alâeddin Keykubad

Alanya'yı ele geçirdi ve buraya bir tersane kurdu.

Verilen bilgiler ile aşağıdaki ifadeler eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

- A) Ülkenin hâkimiyet alanı genişletilmiştir.
- B) Bizans Devleti ile sürekli mücadele edilmiştir.
- C) Denizcilğe ve gemi imalatına önem verilmiştir.
- D) Ekonomik gelişmeye katkı sağlayacak bir çalışma yapılmıştır.

2.

Haçlı Seferleri'nin Dinî Nedenleri

Hristiyanlar tarafından kutsal kabul edilen Kudüs ve Antakya gibi kentlerin geri alınmak istenmesi.	Papa'nın, Haçlı Seferleri'ne katılacak kişilere cenneti ve günahlarının affedileceğini vaadetmesi.	Avrupa'daki din adamlarının, Haçlı Seferleri sayesinde mevcut otoritelerini güçlendirmek istemeleri.
---	--	--

Bu bilgilere göre;

- I. İnsanların dinî duyguları suistimal edilmiştir.
- II. Haçlı Seferleri dinî alandaki amaçlarına ulaşmıştır.
- III. Papa, Haçlı Seferleri'ne katılmaları için halkı teşvik etmiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve III
- D) I, II ve III

3.

I. Haçlı Seferleri sırasında Hristiyan orduları tarafından ele geçirilen Kudüs kenti, Eyyubi hükümdarı Selahaddin Eyyubi'nin önderliğinde 1187 yılında kazanılan Hittin Savaşı ile geri alınmış ve üç büyük din tarafından kutsal kabul edilen bu şehir yeniden Müslümanların hâkimiyetine girmiştir. Eyyubi'nin ölümünün ardından Hristiyan kuvvetleri, geçmişten beri farklı medeniyetlerin bünyesine girmiş olan Kudüs için yeniden harekete geçse de başarılı olamamıştır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi Hristiyan ve Müslüman toplumlarının Kudüs için mücadele etmesinin sebepleri arasında gösterilemez?

- A) Kutsal yapıları içinde barındırması
- B) Farklı kültürlerin bir arada yaşaması
- C) Eski uygarlıklara ev sahipliği yapması
- D) Ekonomik faaliyetlerin gelişmiş olması

4.

Avrupa'daki Katolik Hristiyanların, Papa ve din adamlarının yönlendirmesi ile Müslümanların elindeki kutsal bölgeleri ele geçirmek amacıyla başlatmış oldukları din temelli askerî hareketlere Haçlı Seferleri adı verilmiştir. 1096-1272 yılları arasında gerçekleşen ve ilk sefer dışında Haçlı ordularının başarısız olduğu bu seferlerin sonuçları şu şekildedir:

- ▶ Avrupa'da din adamlarına ve kiliseye güven azaldı.
- ▶ Türklerin İslam dünyasındaki itibarı arttı.
- ▶ Akdeniz bölgesindeki limanlar önem kazandı.
- ▶ Pusula, barut, kâğıt gibi buluşlar Avrupa'ya taşındı.

Verilen açıklamada Haçlı Seferleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi vurgulanmamıştır?

- A) Hukuk
- B) Ekonomik
- C) Teknik
- D) Dinî

Haritaya göre Türkiye Selçuklu Devleti ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Anadolu topraklarının tamamına hâkim olmuştur.
- B) Karadeniz ve Akdeniz kıyısında söz sahibi bir devlettir.
- C) Trabzon Rum İmparatorluğu ile sürekli mücadele hâlinindedir.
- D) Anadolu'nun pek çok yerine sosyal yapılar inşa etmiştir.

6.

Katvan Savaşı

Bir Moğol devleti olan Karahitaylar tarafından yenilgiye uğratan Büyük Selçuklu Devleti yıkılış sürecine girdi.

Kösedağ Savaşı

Moğol birliklerince mağlup edilen Türkiye Selçuklu Devleti'nde dağılma dönemi başladı.

Tabloda verilen gelişmeler göre Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu Devletleri ile ilgili ulaşılacak ortak yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ekonomilerinde ticaret yollarının önemli bir etkisi vardır.
- B) Anadolu'nun Türk yurdu olmasına katkı sağlamışlardır.
- C) Moğol devletleri karşısında aldıkları yenilgi ile güç kaybetmişlerdir.
- D) Ülke yönetiminde devlet hanedanının ortak malıdır anlayışını uygulamışlardır.

7.

Haçlıların desteğini alan Bizanslılar ile Anadolu Selçuklu Devleti arasında gerçekleşen Miryokefalon Savaşı'nın Selçuklu güçleri tarafından kazanılmasıyla Anadolu "kesin" olarak Türk yurdu hâline geldi ve bir anlamda söz konusu toprakların tapusu Türk devletine geçti.

Buna göre Miryokefalon Savaşı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bizans, Anadolu'daki otoritesini kaybetmiştir.
- B) Selçukluların bölgedeki hâkimiyeti artmıştır.
- C) Selçuklular ekonomik güç kazanmıştır.
- D) Haçlıların yardımı yetersiz kalmıştır.

8.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Anadolu'da yaptıkları eserlerden bazıları şunlardır:

- **İnce Minareli Medrese:** Konya'nın Selçuklu ilçesinde bulunmaktadır.
- **Yılanlı Darüşşifası:** Kastamonu'da bulunan bu eser Türkiye Selçuklu Devleti'nin Anadolu'da yaptığı ilk darüşşifadır.
- **Alaeddin Cami:** Niğde'de bulunmaktadır. Niğde'nin bilinen en eski camisidir.
- **Alanya Kalesi:** Antalya'nın Alanya ilçesinde bulunmaktadır. Alanya fethedilince buradaki tersanenin güvenliğini sağlamak için yapılmıştır.
- **Mahperi Hatun Kervansarayı:** Tokat'ın Pazar ilçesinde bulunmaktadır.

Buna göre Türkiye Selçuklu Devleti ile ilgili;

- I. Alanya Kalesi'ni askerî bir amaçla yaptıkları
- II. Kastamonu'daki eser ile sağlık alanına hizmet ettikleri
- III. Farklı alanlara hitap eden mimari yapılar oluşturdıkları
- IV. Niğde'deki caminin mimarisinde eski Türk geleneklerinden yararlandıkları

çıkarımlarından hangileri yapılabilir?

- A) I, II ve III
- B) I, II ve IV
- C) I, III ve IV
- D) II, III ve IV

TARİHİ TİCARET YOLLARI

Nasıl ki insanlar birbirlerinin ürettiklerini satın alıp ihtiyaçlarını karşılamadan yaşayamazsa ülkeler de kendi kendilerine yaşamlarını devam ettiremez. Mutlaka diğer ülkelerden ürün satın almak ve diğer ülkelere satmak zorundadır. Bu durum ticari ilişkilerin gelişmesini ve ticaret yollarının oluşmasını sağlamıştır.

İpek Yolu

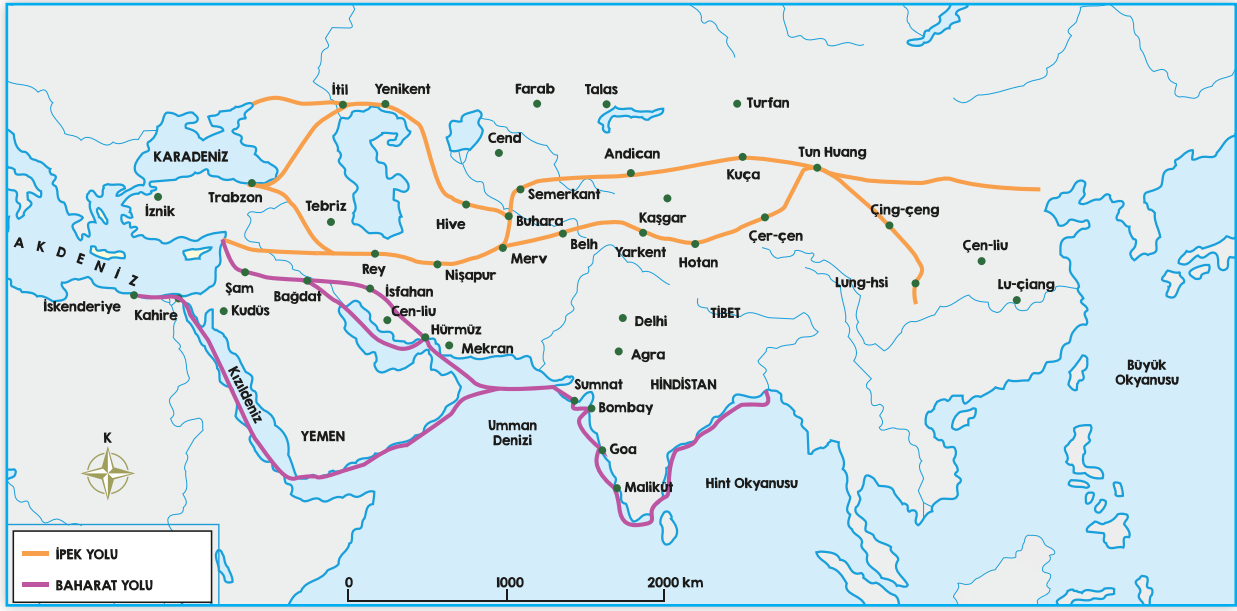
İpek Yolu, Çin'in Xi'an (Şian) kentinden başlayıp Orta Asya'dan geçerek bir kolunun Kırım'a, bir kolunun ise İstanbul'a kadar uzandığı tarihî ticaret yoludur. Ürünler buradan Avrupa'ya taşınırdı. Ulaşım ise kervanlarla yapıldı. Kervanlar ile ticaret yapan kişilere tüccar denirdi.

- İpek Yolu bilinen en eski ticaret yolu olmasının yanı sıra aynı zamanda bilinen en eski kara yoludur.
- İpek Yolu, üzerinde başta ipek olmak üzere kâğıt, mücevher, porselen, baharat gibi birçok malın taşındığı bir yol olmuştur.
- İpek Yolu'ndan yalnızca tüccarlar değil yol üzerindeki ülkeler, şehirler hatta köyler büyük kazanç elde etmişti. Bu nedenle Türkler ve Çinliler uzun yıllar mücadele ettiler. Yolun geçtiği ülkeler arasında çıkar çatışmaları ve savaşlar yaşandı. **(Siyasi)**
- İpek Yolu, Doğu ile Batı kültürü arasında etkileşime neden oldu. Ticaret yaparken gittikleri yerlere kendi kültürlerini yayan tüccarlar, gittikleri yerlerde gördükleri kültürel özellikleri de kendi ülkelerine taşıdılar. Çin'de icat edilen kâğıt, matbaa, barut ve pusulanın Avrupa'da kullanılması, Çinlilerin Türklerden ceket ve pantolon giymeyi öğrenmesi buna örnektir. **(Kültürel)**
- İlk başlarda Orta Asya'daki ilk Türk devletleri, sonraları Selçuklular ve Osmanlılar İpek Yolu'na hâkim olarak kervan ticaretine ev sahipliği yapmışlar ve bu sayede ekonomik olarak güçlenmişlerdi. **(Ekonomik)**
- Osmanlı Devleti'nde Fatih Sultan Mehmet döneminde İstanbul fethedilince İpek Yolu'nun kontrolü tamamen Türklerin eline geçti.
- Avrupa'da yaşanan Coğrafi Keşifler ile birlikte Çin'e denizden ulaşan yol keşfedilince İpek Yolu da önemini kaybetti.
- Günümüzde İpek Yolu'nu yeniden canlandırmak amacıyla ülkeler arasında çeşitli projeler yürütülmektedir.

Baharat Yolu

Harita: İpek ve Baharat Yolları

- Baharat Yolu, Hindistan'dan başlayarak Aden Körfezi ve Basra Körfezi'nden Kızıldeniz'e ve Mısır'a, buradan da gemilerle Avrupa'ya kadar uzanan bir ticaret yoludur.
 - Doğu'da üretilen ve o dönemde Orta Çağ Avrupası'nda çokça ihtiyaç duyulan baharatlar Baharat Yolu üzerinden Avrupa'ya taşınmaktaydı.
 - Baharatın Avrupa'da üretilmemesi, Avrupa'da soyluların baharata ihtiyaç duyması, baharatın gıda ürünlerine lezzet katması ve etin daha uzun süre bozulmadan saklanması sağlaması gibi nedenler baharatı çok değerli bir ürün hâline getirmişti.
 - Baharat Yolu üzerinde pazarlanan ürünler ülkeler arasındaki ticaretin canlanmasını ve ülkelerin gelirlerinin artmasını sağladı. Bu nedenle yola ve yoldan elde edilen gelire sahip olabilmek için devletler arasında savaşlar yaşandı.
- (Siyasi)**
- Önceleri Mısırlılar ve Venediklilerin hâkim olduğu Baharat Yolu, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı almasıyla Osmanlı hâkimiyetine girdi. Osmanlı ekonomisi bu sayede oldukça güç kazandı. **(Ekonomik)**
 - İpek Yolu gibi Baharat Yolu da toplumların kültürel alanda birbirlerini çeşitli yönlerden etkilenmelerini sağladı.
- (Kültürel)**
- Hindistan'dan Avrupa'ya gelinceye kadar baharatın fiyatı çok fazla artıyordu. Avrupalıların baharatı daha ucuza alabilmek için yeni yollar aramaya başlamaları sonucu gerçekleşen Coğrafi Keşifler ile Hindistan'a ulaşan yeni yollar keşfedildi. Bu nedenle Baharat Yolu da önemini kaybetti.

Kral Yolu

- İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinden Lidyalıların Kralı Giges tarafından ülkede tarım ve ticaretin geliştirilmesi amacıyla yapıldı.
- Lidyalılar, Milet'ten başlayıp başkentleri Sard'dan geçen ve Mezopotamya'da bulunan Pers İmparatorluğu'na uzanan bu yolda yaptıkları ticaret sayesinde kısa zamanda zenginleştiler.
- Kral Yolu, devrinin en önemli ticaret yolu olup yol üzerinde ticareti yapılan mallar ise mermer, kereste, halı ve deri gibi ürünlerdir.

ETKİNLİK

5

Verilen haritaya göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İpek ve Baharat Yollarının günümüzde Anadolu sınırlarında uzandığı şehirler hangileridir?

.....

2. Baharat Yolu'nun başlangıcı olarak kabul edilen ülke hangisidir?

.....

3. İpek Yolu'nun kültürel açıdan sağladığı faydalar neler olabilir?

.....

ETKİNLİK

6

Verilen bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

İpek Yolu, Çin'in Xi'an (Şian) kentinden başlayarak Hazar Denizi'nin güneyinden ve kuzeyinden iki kol hâlinde Avrupa'ya uzanan tarihî ticaret yoludur. Orta Asya'da İpek Yolu denetiminin uzun süre Türk devletlerinin elinde bulunması, ekonomik anlamda daha da güçlenmelerini sağlamıştır. Türk Devletleri de İpek Yolu'nun denetimini kaybetmemek için Çin'le mücadelenin yanı sıra bazen Sasaneler ile bazen de Bizans ile iş birliği yapmak durumunda kalmışlardır. Çıkar çatışmaları ittifakların bozulmasına hatta savaşlara neden olmuştur. İpek Yolu sadece ipeğin değil deri, porselen, mücevher vb. değerli birçok malın taşındığı bir yol olmuştur. Bu yol sadece ticari anlamda değil, kültürel etkileşim anlamında da yol üzerinde bulunan devletlerin birbirlerinden etkilenmesine neden olmuştur.

1. İpek Yolu'nun geçiş güzergâhı ile ilgili bilgi veriniz.

.....

2. İpek Yolu hâkimiyeti için hangi devletler mücadele etmiştir?

.....

3. İpek Yolu'nda taşınan ürünler nelerdir? Yazınız.

.....

1.

İpek
Yolu

Çin'den başlayarak Orta Asya'yı geçer, Hazar Denizi'nin güney ve kuzey bölgelerinden iki kola ayrılır ve Avrupa'ya uzanır.

Baharat
Yolu

Hindistan'dan başlar, kara ve deniz yollarını kullanarak önce Mısır'a ulaşır, sonrasında da Avrupa'ya uzanır.

Kral
Yolu

Lidyalıların başkenti Sardes'ten başlayarak önce Anadolu içlerine ulaşır, sonrasında Diyarbakır üzerinden Mezopotamya'daki Sus şehrine varır.

Buna göre ticaret yollarının oluşturulmasının temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ekonomik faaliyetler B) Bilimsel gelişim
C) Kültürel etkileşim D) Bölgesel güvenlik

2.

Orta Asya, sürekli olarak Türk ve Çin mücadelelerine sahne olmuştur. Çin'den başlayıp Avrupa'da sona eren; geçtiği bölgelerde ticari, sosyal, kültürel ve mimari anlamda önemli gelişmelerin önünü açan İpek Yolu, söz konusu Türk-Çin mücadelelerinin en önemli nedenlerinden biriydi. Çünkü her iki toplum da bu yola hâkim olmak, Orta Asya'da özellikle ekonomik ve siyasi anlamda güçlenmek istiyordu. Söz konusu durum nedeniyle tarih boyunca Türkler ve Çinliler birbiriyle savaşarak bu yolu ele geçirmeyi ülke menfaatlerinin başında tuttu.

Bu metinden hareketle aşağıdakilerden hangisi İpek Yolu ile ilgili Türk-Çin mücadelesinin sebepleri arasında gösterilemez?

- A) Kıtalar arası ticareti başlatması ve yönlendirmesi
B) Bölgenin en önemli ulaşım ve iletişim yolu olması
C) Deniz ticaretinin ekonomik kazancının yüksek olması
D) Ürünlerin doğu-batı yönünde alışverişine olanak tanınması

3.

İnsanoğlu ilk zamanlarda avcılık ve toplayıcılıkla yaşamını sürdürüyordu. Sonrasında doğada var olan besinleri toplamanın yanında, üretmeye de başlamış oldu. Üretilen gıdaları önce kendisi tüketti, zamanla mevcut ihtiyacının üzerinde üretim sağlanınca elinde fazlalık olarak gördüğü malzemeleri başka topluluklara belli karşılıklar alarak vermeye başladı. Böylelikle alışveriş ve ticaret kavramları doğdu. Önceleri bir ürün alınırken ona karşılık başka bir ürün veriliyordu ve buna takas sistemi denilirdi. Bu durum da zamanla değişti ve insanlar almak istedikleri ürünün karşılığında para adı verilen değerli madenleri vermeye başladı. Zamanla da ticaretle büyük önem taşıyan ticaret yolları ortaya çıktı.

Bu metne göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

- A) İnsanların mevcut gereksinimleri sonrasında alışveriş kültürü ortaya çıkmıştır.
B) Tarihsel süreçlerin ardından avcılık ve toplayıcılık tamamen bitmiştir.
C) Günümüzdeki ticari çalışmaların temelinde takas sistemi vardır.
D) Ticaret kavramı zaman içinde değişime ve gelişime uğramıştır.

4.

Karadeniz'in kuzeyinden başlayıp Altay ve Sayan Dağları üzerinden İpek Yolu'na paralel olarak Çin'e ulaşan tarihî ticaret yoluna Kürk Yolu adı verilmiştir. Genellikle, yolun geçtiği coğrafyalarda soğuk havalarla mücadele eden insanlara tilki, samur, kunduz ve geyik gibi hayvanların kürklerini satarak ticaret yapan insanlar tarafından kullanılmıştır.

Buna göre Kürk Yolu'nun ortaya çıkmasında aşağıdaki durumlardan hangisi etkili olmuştur?

- A) Siyasi sebepler B) Kültürel etkenler
C) Askerî zorunluluklar D) İklim şartları

5.

Yalnızca haritadaki bilgilere göre Kral Yolu ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Anadolu'daki medeniyetler arasında siyasi mücadelelere neden olmuştur.
- B) İpek Yolu ve Baharat Yolu arasındaki bağlantıyı gerçekleştirmiştir.
- C) Anadolu ve Mezopotamya arasında köprü oluşturmuştur.
- D) Lidyalıların askerî açıdan güç kazanmasını sağlamıştır.

6. Baharatın çoğunluğunun taşındığı ve bu nedenle Baharat Yolu olarak adlandırılan yol Hindistan ve Seylan (Sri Lanka)'dan Kızıldeniz'deki Akabe Körfezi'ne, Yemen kıyılarına ya da Basra Körfezi'ne gelen deniz yoluydu. Hindistan ve Endonezya'daki baharatı Araplar Afrika kıyılarına getiriyor bu kıyılardan da Venedikliler Avrupa limanlarına taşıyordu. Avrupalılar 15. yüzyılın sonlarında Arapların ve Venediklilerin egemenliğini kırmak amacıyla baharat üreten ülkelere doğrudan ulaşmanın yollarını aradılar. Bunun sonucunda Baharat Yolu da önemini yitirdi.

Bu metinde aşağıdakilerden hangisi ile ilgili bilgi verilmemiştir?

- A) Venediklilerin kültürel etkileşime nasıl katkı sağladığı?
- B) Baharat Yolu'nun hangi bölgelerden geçtiği?
- C) Avrupalıların 15. yüzyılda neyi amaçladığı?
- D) "Baharat Yolu" adının nereden geldiği?

7.

Sosyal bilgiler öğretmeni Gökhan Bey öğrencilerine şöyle bir soru yöneltmiştir: "Çocuklar, ticaret yollarının insanoğluna olumlu etkileri nelerdir?"

Ali: Farklı kültürlerle sahip insanlar birbirleriyle tanışır.

Ebru: Yeni buluşlar ve keşifler dünyanın başka bölgelerine de taşınır.

Ömer: Ticaret yollarına hâkim olmak isteyen uluslar arasında savaflara neden olur.

Seda: Kıtalar ve ülkeler arasındaki ulaşım olanakları gelişme gösterir.

Sosyal bilgiler öğretmeni Gökhan Bey'in sorduğu soruya hangi öğrenciler doğru cevap vermiştir?

- A) Ebru ve Seda
- B) Ömer ve Ebru
- C) Ali, Ebru ve Ömer
- D) Seda, Ebru ve Ali

8.

Ticaret yollarının kullanılması ile;

- Kâğıt ve matbaa gibi yazım araçları Batı'da da öğrenilmiştir.
- Avrupa toplumları farklı türlerdeki baharatlar ile tanışmıştır.
- Barutun ateşli silahlarda da kullanılabileceği fikri uyanmıştır.
- İpek kumaşlar ve değerli taşlar en gözde eşyalar arasına girmiştir.

Bu bilgilere göre ticaret yolları ile ilgili;

- I. Kültürel değişimin ve etkileşimin önünü açmıştır.
- II. Askerî faaliyetlerin gelişiminde etkili olmuştur.
- III. Doğu toplumlarının Batı'ya göre geri kalmasına neden olmuştur.

ifadelerinden hangileri söylenebilir?

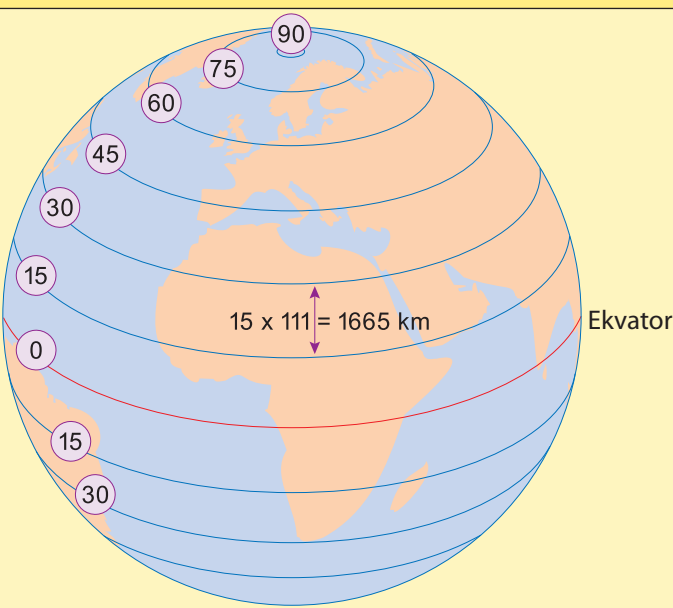
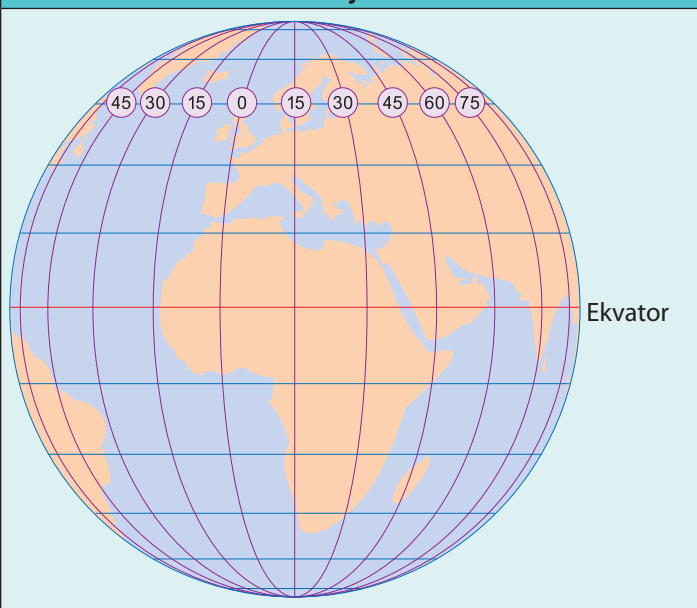
- A) Yalnız II
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) I, II ve III

COĞRAFİ KONUM VE ÖZELLİKLERİ

Yaşadığımız yeri başkalarının kolayca bulabilmesi için adres sistemi geliştirilmiştir. Bu şekilde il, ilçe, mahalle, cadde, sokak, bina numarası gibi bilgilerle adresi bulmak kolaylaşmıştır. İşte bunun gibi dünyanın sahip olduğu geniş alanı daha kolay bir şekilde incelemek ve herhangi bir yeri çabuk bulmak amacıyla bilim insanları tarafından bazı kavramlar geliştirilmiştir. Bu kavramların başında Ekvator, paraleller ve meridyenler gelmektedir.

- Dünya'yı tam ortadan ikiye ayırdığı varsayılan ve 0° olarak gösterilen hayalî çizgiye **Ekvator** denir.
- Ekvator'a eşit uzaklıkta bulunan ve dünyanın en uç noktaları kabul edilen yerlere **kutup noktası** denilmektedir. Kuzey yarım kürede olana **Kuzey Kutup Noktası**, güney yarım kürede olana **Güney Kutup Noktası** denir.

Paraleller	Meridyenler
	
- Ekvator'a paralel ve birer derecelik aralıklarla geçirilen hayalî çemberlere paralel denir. - Doğu-batı yönünde uzanırlar. - Ekvator, başlangıç paralelidir. Ekvator'un kuzeyinde 90, güneyinde 90 olmak üzere 180 adet paralel çemberi vardır. - Ekvator'dan uzaklaştıkça paralel dereceleri büyür. - En uzun paralel dairesi Ekvator'dur. Ekvator'dan kutuplara gidildikçe paralellerin boyları kısalır. Kutuplarda ise nokta hâlini alır. - Ardışık iki paralel arası mesafe Dünya'nın her yerinde 111 km'dir. - Ekvator ile kuzey kutup noktası arasında kalan yarım küreye kuzey yarım küre, Ekvator ile güney kutup noktası arasında kalan yarım küreye ise güney yarım küre denir.	- Bir kutuptan başlayıp diğer kutupta sona eren birer derecelik aralıklarla geçen hayalî yaylara meridyen denir. - Kuzey-güney yönünde uzanırlar. - İngiltere'nin başkenti Londra'daki Griniç Gözlemevinde geçen meridyen, başlangıç meridyenidir. Başlangıç meridyeninin doğusunda 180, batısında 180 olmak üzere toplam 360 adet meridyen yayı vardır. - Başlangıç meridyeninden uzaklaştıkça meridyen dereceleri büyür. - Meridyenlerin uzunlukları birbirine eşit ve yay şeklindedir. - Aralarındaki en geniş mesafe Ekvator üzerinde olup 111 km'dir. Ancak bu mesafe kutuplara gidildikçe azalır ve kutup noktalarında birleşir. Ardışık iki meridyen arasındaki zaman farkı 4 dakikadır. - Başlangıç meridyeninin doğusuna doğu yarım küre, batısına batı yarım küre denilmektedir.

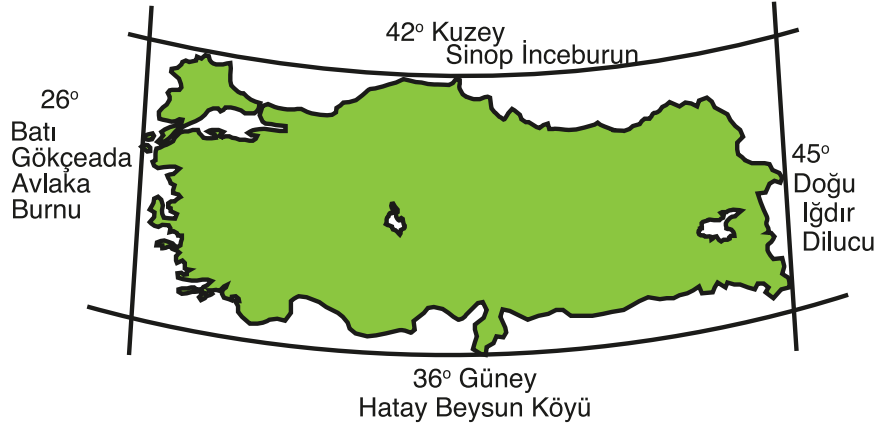
Paralel ve meridyen çizgilerin oluşturduğu sisteme **coğrafi koordinat** sistemi denir. Bu sistem sayesinde dünya üzerinde paralel ve meridyen değerleri bilinen yani konumu bilinen bir yeri bulmak kolaylaşır. Uçaklar ve gemiler bu sistem sayesinde gidecekleri yere rahatlıkla ulaşır. Günlük hayatta sıklıkla kullanılan **yolbul (navigasyon)** uygulaması da konum bilgilerini paraleller ve meridyenlere göre belirler.

Herhangi bir ülkenin, bölgenin veya şehrin dünya üzerindeki konumuna **coğrafi konum** denir. Coğrafi konum, mutlak konum ve göreceli konum olmak üzere ikiye ayrılır.

Mutlak Konum	Göreceli Konum
Dünya üzerindeki herhangi bir yerin paraleller ve meridyenler ile ifade edilen yani Ekvator'a ve başlangıç meridyenine göre belirtilen konumuna mutlak konum denir.	Dünya üzerindeki herhangi bir yerin kıtalara, okyanuslara, denizlere, komşu ülkelere, ulaşım ve ticaret yollarına, bölgelere, yer altı kaynaklarına ve yeryüzü şekillerine göre belirtilen konumuna göreceli konum denir.

Türkiye'nin Mutlak Konumu ve Sonuçları

Aşağıdaki haritada görüldüğü gibi uç noktalardan geçen koordinatlar dikkate alındığında Türkiye, **36°- 42° kuzey** paralelleri ile **26°- 45° doğu** meridyenleri arasında yer alır. Bu koordinatlar Türkiye'nin mutlak konumunu göstermektedir.

Türkiye'nin mutlak konumunun ortaya çıkardığı bazı sonuçlar şunlardır:

- Türkiye, Ekvator'un kuzeyinde, başlangıç meridyeninin doğusunda yer almaktadır.
- Türkiye'nin en kuzeyi ile en güneyi arasından 6 paralel geçmekte ve **666 km** mesafe bulunmaktadır.
- Türkiye'nin en doğusu ile en batısı arasından **19 meridyen** geçer ve **76 dakikalık** yerel saat farkı vardır.
- Türkiye orta kuşakta yer alır, bu nedenle dört mevsim belirgin olarak yaşanır.
- Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe güneş ışınlarının geliş açısı daralır. Bu nedenle sıcaklık da azaldığından Türkiye'nin güneyi, kuzeyine göre daha sıcaktır.
- Türkiye'de dağların güney yamaçları güneşe dönük olduğu için kuzey yamaçlarına göre daha sıcaktır. Buna **bakı etkisi** denir.
- Türkiye'de kuzeyden esen rüzgârlar sıcaklığı düşürürken güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı artırır.

